

4. Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы / А. Н. Приходько. – Днепропетровск : Белая Е. А., 2013. – 307 с.

5. Урысон Е. В. Проблемы исследования языковой картины мира: аналогия в семантике / Е. В. Урысон ; [Рос. академия наук. Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова]. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 224 с.

*Чеп'якова Інна
Харків*

ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ПОХІДНИХ ДІЄСЛІВ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

У процесі розробки методичних рекомендацій щодо навчання майбутніх філологів-класиків похідних дієслів давньогрецької мови необхідно зауважити, що похідне дієслово в лінгвометодичному контексті варто розглядати як об'єкт лінгвістики, когнітивістики та лінгвокультурології.

Лінгвістичний аспект дослідження похідного дієслова відображає словотворчі моделі та процеси, які відбуваються в словотворі давньогрецької мови. Похідні слова взагалі та дієслова, зокрема, є результатом словотвірного процесу, а отже, вони означають якесь нове поняття й потребують разом із цим мовленнєвого вираження, що реалізується в актах номінації. Услід за О. Кубряковою під похідним словом розуміємо будь-яку вторинну, тобто зумовлену іншим знаком чи сукупністю знаків, одиницю номінації зі статусом слова, незалежно від структурної простоти чи складності останнього. Моделлю похідного слова вважаємо єдину для словотвірного ряду схему його організації, що охоплює як характер компонентів похідного слова, так і порядок їх розташування. Тобто модель похідного слова – це найбільш загальна формула однотипних утворень, їх структурно-семантичний аналог [2].

Давньогрецькі похідні дієслова за своєю формою та значеннями становлять значний прошарок пасивного та потенціального словників студента. Вивчення цих одиниць варто поєднати з граматичним матеріалом.

Останнім часом на зміну інструментальному підходу до дослідження мови прийшов антропоцентричний, тому наступним кроком є визначення лінгвокогнітивних і лінгвокультурологічних характеристик похідних дієслів давньогрецької мови. На сьогодні сформулася тенденція досліджувати мову в тісному зв'язку зі свідомістю, світоглядом, мисленням, культурою як окремої особистості, так і цілого мовного колективу [3 : 10]. У межах лінгвокогнітивного аспекту ми розглядаємо похідне дієслово давньогрецької мови як одиницю розумової діяльності людини, квант структурованого знання про світ, сукупність

знань та уявлень про світ представників етносу, відображення особливостей мислення, логіко-поняттєву інтерпретацію навколишньої дійсності. У межах лінгвокультурологічного аспекту давньогрецьке похідне дієслово є відображенням в мовних засобах етнічних особливостей сприйняття світу: воно репрезентує сенсорно-рецептивну, логіко-поняттєву, оцінно-емотивну та морально-ціннісну складові концептуалізації дійсності; відображає темпоральні, локальні, об'єктно-суб'єктні, фінальні, каузальні, концесивні, консекутивні, кондиціональні, логічні особливості світобачення й світорозуміння носіїв мови. Усі вищезазначені характеристики аналізу похідних дієслів давньогрецької мови становлять ланку в дослідженні мовної картини світу давніх еллінів.

Дієслова давньогрецької мови глибоко й тонко відображають різні сфери мовної картини світу, наприклад, сенсорно-рецептивний рівень (відображення особливостей зорового та слухового сприйняття світу мовними засобами, тобто як бачили, чули, відчували на нюх і дотик світ давні елліни): φλάττοθραττοφλάττοθρατ – «трататата, трахтарарах» (*жартівливе звуконаслідування пишиномовним, але безглуздим словам*), τερετίζω – «щебетати, наспівувати». Логіко-поняттєва концептуалізація дійсності відбивається в деталізації та конкретизації значень слів, в осмисленні явищ і процесів, які відбуваються в навколишньому світі, специфіці вторинної номінації, розгортанні семантичного поля слів. Це відображає в мові бачення логічних процесів та зв'язків між елементами світу: ψήφοπακτέω – «показувати фокуси» (παίκτης, ου ό – «гравець (у кості)», ψῆφος, ου ἦ – «круглий камінчик, дорогоцінний камінець, лічильний камінчик, гральний камінчик, вотивний камінець»); ὑποπερκαίζω – «темніти, чорніти, тобто досягати»; διὰ χειρός ἔχειν – «тримати у своїх руках (*досл.* тримати через свої руки)»; συντριανόω – «*досл.* розбивати тризубом; *перен.* руйнувати, ламати»; ῥέμβομαι – «блукати, мандрувати, бродити, бути розпливчатым, незрозумілим (*про мову*)». Оцінно-емотивна складова мовної картини світу передбачає врахування ідіоетнічного оцінного коду (за шкалою добре-нейтрально-погано), а також емоційного національно зумовленого оцінювання дійсності (оцінно-емотивні відтінки семантики дієслів, а саме: смуток, туга, радість, роздратованість, здивування, захоплення тощо): χαράσσω – «гострити, точити; дряпати, поранити; дратувати, сердити»; (τὸ) φῶς βλέπω – «бачити денне світло (бути живим)»; φύω φρένας – «ставати розумним; ставати зухвалим; обдаровувати розумом»; φυλλορροέω – «скидати листя; *насмішкувато про боягузів* – кидати, губити»; ὑπερχολάω – «страждати розлиттям жовчі, тобто бути вкрай роздратованим»; σφριγύω – «*досл.* бути набряклим, пишним; *перен.* бути міцним, квітучим; бути роздратованим; бути зарозумілим, гордим, різким»; ῥίναυλέω – «свистіти носом або презирливо фиркати». Морально-ціннісний компонент мовної картини світу,

що експлікує систему матеріальних та духовних цінностей етносу, реалізується переважно на синтаксичному й дискурсивному рівні: *τρέφεται ψυχή μαθήμασι* – «душа годується науками»; *χάρις χάριν ἔρις ἔριν τίκτει* – «ширість породжує ширість, ворожнеча – ворожнечу»; *ἀδικεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ὁ φευδόμενος τῶν κακῶν* – «хто щадить лихе, той псує хороше».

Похідні дієслова давньогрецької мови деталізують, конкретизують та розширюють уявлення про мовну картину світу носіїв мови, відображаючи різні особливості світобачення й світорозуміння давніх греків: *περιοκέετομαι* – «оглядатися навколо, озиратися; *перен.* усебічно обдумувати, зважувати»; *περιβάλλω* – «закидати, накидати; одягати; будувати навколо, зводити навколо; надавати, давати; облутувати, захоплювати; обіймати; покладати, накладати; вражати; огинати, об'їжджати; перевершувати; часто відвідувати; міркувати»; *καταπλέω* – «пливти зверху вниз, пливти з моря до берега (*а не навпаки*), припливати»; *κατακλίνω* – «нахиляти, класти, саджати за стіл (*наказувати сидати*)»; префікси мають здатність надавати слову певного оцінно-емотивного компонента семантики: *καταχαίρω* – «радіти нещастю когось, зловтішатися»; *κατασβέννυμι* – «гасити, припиняти (гнів)».

Варто робити акцент на особливостях дієслівного керування й специфіці поєднання похідних дієслів з іншими словами, що також відображає логіко-поняттєву складову мовної картини світу: *ἐπιβάλλω τὴν ἀντίρρησην* – «виступити з запереченням»; *χεῖρα ἐπιβάλλω τινί* – «грубо доторкнутися до когось»; *ἐπιβάλλω ἱμάσθην* – «бити батогом»; *καταβάλλω ἀπ' ἐλπίδος* – «позбавляти надії, засмучувати»; *καταβάλλω τινὰ εἰς τὸ μηδέν* – «скидати кого-небудь (владу, уряд)»; *καταβάλλεσθαι εἰς φθόνον* – «піддатися почуттям заздрості»; *ὑποβάλλω ἑαυτὸν ὑπὸ τὰς συμφοράς* – «підкорятися нещастям»; *ὑποβάλλω τὰ ὄμματά τινι* – «кидати погляд на когось».

Основною метою навчання давньогрецької мови майбутніх філологів услід за В. Шовковим вважаємо формування у студентів знань, навичок та вмінь, необхідних для інтерпретації та розуміння давньогрецького писемного мовлення. Головною передумовою розуміння іншомовного автентичного тексту є якісні характеристики умінь читання, основними складовими яких є граматичні, лексичні знання та рецептивні навички; лінгвосоціокультурні знання й уміння розпізнавати й розуміти лінгвосоціокультурну інформацію в тексті. Тож лексична, граматична, читацька (текстова) та лінгвосоціокультурна компетентності створюють фундаментальну базу для рецепції, інтерпретації та розуміння давньогрецького автентичного тексту [4 : 49].

У контексті лексичної компетентності студенти повинні знати графічні та звукові образи похідних дієслів давньогрецької мови, їх семантичні парадигми в

обсягах, передбачених навчальними програмами, семантику префіксальних та кореневих морфем; розуміти семантичні деривації та стратегії утворення нових значень, вихідне (кореневе) значення слова, інтегровані та мотивуючі семи семантичної парадигми, когнітивну модель позначуваної ситуації та прототипічну ситуацію, які визначають механізм утворення нових значень.

Студенти повинні оволодіти **навичками** імітування звукових образів похідних дієслів; упізнання та надання їм лексичного значення в їх синтагматичному зв'язку; визначення морфемного складу дієслів; здогадування про значення невідомих за їхніми компонентами; здійснення лексичної самокорекції; надання дієсловам таких лексичних значень, яких б надали носії мови у їх синтагматичних зв'язках; диференціювання морфемних та вербальних омонімів; комбінування слів у потоці мовлення.

Граматична компетентність вивчення давньогрецьких похідних дієслів передбачає, що студенти повинні **знати**: 1) парадигми похідних дієслів, морфологічні ознаки граматичних форм та їхні значення; 2) фонетичні, морфологічні, морфологічні процеси, які відбуваються при формозміні похідних дієслів; 3) особливості граматичного зв'язку похідних дієслів.

Студенти повинні **набути навичок**: 1) упізнання граматичних форм похідних дієслів, 2) визначення граматичного значення похідних дієслів із нормативною парадигмою; 3) розрізнення граматичних омонімів; 4) повного або вибіркового відтворення граматичних парадигм дієслів; 5) визначення граматичних значень похідних дієслів із дефектною або неповною парадигмою; 6) встановлення граматичних і смислових зв'язків між словами в реченні (темпоральних, локативних, інструментальних, каузальних, концесивних, кондиціональних тощо); 7) визначення граматичних форм та граматичних значень похідних дієслів, які мають архаїчні та діалектні особливості.

Лінгвосоціокультурна компетентність навчання похідних дієслів давньогрецької мови вимагає від студентів **знати**: похідні дієслова, які відображають інформацію про географічне розташування Греції, природу, клімат; про державний устрій, історико-культурний досвід, економіку, особливості освіти, побуту, традицій, звичаїв; про важливі історичні події давніх греків; про матеріальні та духовні цінності народу; про світоглядні процеси; про особливості самоідентифікації давніх греків та їхнє ставлення до інших народів; про повір'я, обряди, ритуали, звичаї; похідні дієслова, які відображають знання про соціально-економічні, територіально-етнічні, вікові, релігійні, освітні, професійні, статеві, психологічні характеристики носіїв мови; про риси національного характеру; стереотипи бачення та відображення в мові дійсності; похідні дієслова, які є вербалізаторами образно-символічних уявлень давніх греків; похідні дієслова, які називають процеси й стани, які відбувалися в мистецтві: літературі, архітектурі, живописі, скульптурі, театрі, музиці,

хореографії тощо; похідні дієслова, які відображають логіку світосприйняття та світорозуміння давніх греків, процеси вторинної номінації.

У студентів повинні бути сформовані **навички** сприйняття та визначення культурно маркованої семантики похідних дієслів; визначення культурно маркованих конотативних сем похідних дієслів у синтагматичі з іншими словами; **уміння** розпізнавати в тексті й розуміти лінгвосоціокультурну інформацію, виражену похідними дієсловами; уміння розпізнавати та розуміти інформацію, яка репрезентована в сталих виразах (фразеологізмах, ідіомах); уміння співвідносити з похідними дієсловами ту саму інформацію, що й носії мови; уміння оцінювати та інтерпретувати лінгвосоціокультурну інформацію, вербалізовану похідними дієсловами; уміння використовувати похідні дієслова з культурним компонентом семантики для розуміння крайнознавчих текстів.

У контексті мовленнєвої компетентності в читанні студенти повинні **знати**: 1) зорово-моторні образи похідних дієслів та їхній семантичний діапазон, зокрема денотативний, сигніфікативний, прагматичний та конотативний компоненти семантики; 2) особливості синтагматики дієслова (опосередковане та безпосереднє керування).

Студенти повинні **вміти**: 1) перекодувати зорові сигнали похідних слів у смислові одиниці; 2) розпізнавати імпліцитні значення похідних слів, експлікувати їх, а на їхній основі експлікувати зміст судження, повідомлення; 3) встановлювати змістову та граматичну зв'язність слів у реченні, зокрема встановлювати логіко-граматичні відношення між похідними дієсловами та залежними від них; 4) визначати семантику незнайомого похідного дієслова, інтегруючи семи префікса та кореня; 5) оскільки дієслово є граматичним центром повідомлення й інтегрує кілька граматичних значень, які виражають дію в певному часі, просторі, у площині реальності / нереальності, відносно актантів та сиркостантів тощо, студенти повинні вміти визначити граматичні значення похідних дієслів, модальність повідомлення, комунікативний тип повідомлення; 6) розуміти денотативний, сигніфікативний, прагматичний та конотативний компоненти семантики похідних дієслів так само, як їх розуміли б носії мови; 7) визначати стилістичне наповнення похідних дієслів; 8) розуміти естетичну наповненість похідних дієслів; 9) експлікувати фактуальну, концептуальну, підтекстову, оцінно-емотивну інформацію тексту через похідні дієслова, розуміти смислове навантаження похідних дієслів в експлікації деталей тексту, авторських інтенцій, теми та ідеї твору; 10) розуміти імпліцитну інформацію, виражену похідними дієсловами (інтерпретаційні вміння).

Отже, похідні дієслова давньогрецької мови є результатом інтелектуальної діяльності людини, відображають квант структурованого знання про світ, специфіку словогенезу, сукупність знань та уявлень про світ представників етносу, відображенням особливостей мислення, логіко-поняттєвої інтерпретації реципіюваної навколишньої дійсності, репрезентують сенсорно-

рецептивну, логіко-поняттєву, оцінно-емотивну та морально-ціннісну складові концептуалізації дійсності; відображають темпоральні, локальні, об'єктно-суб'єктні, фінальні, каузальні, концесивні, консекутивні, кондичіональні, логічні особливості світобачення та світорозуміння носіїв мови. Когнітивною основою полісемії є те, що людина розуміє нове через призму уже відомого. Полісемія зумовлена фрагментом мовної картини світу, досвідом як окремої людини, так і цілого етносу. Зміст навчання похідних дієслів давньогрецької мови розглядається в межах лексичної, граматичної, лінгвосоціокультурної компетентностей та мовленнєвої компетентності в читанні, в контексті яких реалізується мета навчання давньогрецької мови – студенти мають набути знань, навичок і вмінь для інтерпретації та розуміння давньогрецького тексту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Дворецкий И.Х.* Древнегреческо-русский словарь. В 2 т / И.Х. Дворецкий – М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1958. – 1904 с.
2. *Кубрякова Е.С.* Что такое словообразование? / Е.С. Кубрякова. – М. : Изд-во Наука, 1965. – 77 с.
3. *Попова Н.В.* Лексико-семантическая репрезентация концепта «красота» в немецком и русском языках : монография / Н.В. Попова. – Мичуринск : Изд-во Мичуринского государственного аграрного университета, 2009. – 166 с.
4. *Шовковий В.М.* Методична система навчання давньогрецької мови майбутніх філологів на засадах герменевтичного підходу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Шовковий В'ячеслав Миколайович. – К., 2010. – 604 с.

*Юрковська Майя
Вінниця*

MODERN ENGLISH-SPEAKING MULTIMODAL DISCOURSE

Searching for the new means of expressing idea people create new and diverse forms of narratives, which appear to be an alternative to more traditional ones. In linguistics these forms are metaphorically called *creolized texts* (after Yu. S. Sorokin, E. F. Tarasov, 1990) and are generally defined as texts which combine two or more semiotic systems. On the other side, successful modern communication became strongly connected and dependent on visual element, and is seen as its inherent and integral part. For the current moment, it is more adequate to consider *multimodal texts* as such that are more